

अनर्थ टळत का नाहीत?

भा

रत्नमध्ये मोठ्या धार्मिक, सामाजिक

आणि राजकीय कार्यक्रमांमध्ये गर्दी

मोठ्या प्रमाणावर होते आणि या गर्दीवर योग्य नियंत्रण ठेवले गेले नाही, तर चेंगरांचेंगीसारख्या दुर्घटना घडतात, ही बाब आता नवीन राहिलेली नाही. मेल्या काही वर्षांत भारतामध्ये अनेक ठिकाणी चेंगरांचेंगीच्या भीषण घटना घडल्या आहेत आणि या आयोजकांसाठी, प्रशासनासाठी आणि नागरिकांसाठी धडा उरल्या आहेत. १९५४ च्या कुंभमेल्यातील चेंगरांचेंगी झालेला ८०० हन् अधिक लोकांचा मृत्यु, २०१५ मधील महाराष्ट्रातील मांदरेवी दुर्घटना, २०११ मधील साबरीमाला मंदिरातील मकविलक्कू उत्सवावेळी परीतीच्या मार्गावर गोंधळ उडून झालेली चेंगरांचेंगी, २०१३ मध्ये मध्ये प्रदेशातील रत्नगड मंदिरात दुर्गांजा उत्सवावेळी अफवेमुळे उडालेला गोंधळ, २०२२ मध्ये वैष्णोदेवी मंदिरात झालेली दुर्घटना अशा अनेक दुर्घटनांचा खेदजनक इतिहास आपल्या गाठीशी आहे. दरवेळी अशा दुर्घटना घडल्यानंतर त्याचा तपास कण्यासाठी चौकैशी समित्या स्थापन होतात, त्या अहवाल सादर करतात. त्यातून गर्दी नियंत्रणासाठी मार्गदर्शक तच्चे पुढे येतात. परंतु त्याची काटेकोर अंमलबजावणी न झाल्यामुळे पुढा दुर्घटना घडत राहतात. प्रयागराजमध्येतील ताज्या घटनेने या मालिकेत नवे पुष्प जोडले गेले आहे.

चाळीस दिवस चालणाऱ्या महाकुंभमेल्याला निम्ने दिवसही झाले नाही तोवर तेथे दुर्घटना घडली. अर्थात उसलग्नारी गर्दी पाहाता अशा प्रकारची घटना घडण्याची भीती सतत वाटत राही. प्रयागराजच्या कुंभमेल्याची जबाबदारी उत्तर प्रदेशात सतेत असणाऱ्या योगी आदिवानाथ यांच्या सरकारवर आहे. सरकारने व्यापक प्रमाणात सुक्षम व्यवस्था आणि भाविकाना सुविधा उपलब्ध करून दिल्याचा दाव केला आहे. परंतु प्रचंड गर्दी, फिसाल व्यवस्थापनामुळे मौनी अमावास्येला संकट टाळता आले नाही.

दहा-बाबा दिवसांपूर्वी गॅस सिलिंडरचा फेक्ट होऊन महाकुंभातील तंबून आग लागण्याची घटना घडली होती. त्यानंतर आयोजक अधिक सतर्क झाल्याचे संगितले जात होते. परंतु आताच्या चेंगरांचेंगीच्या दुर्घटनेमुळे आयोजनात उगिवा राहिल्या हे स्पष्ट झाले. एक महत्वाची बाब मण्णजे, अशा प्रकारच्या

घटनेला कोणा एकाला जबाबदार घरता येणार नाही. कारण लहान सहान चुकांची जेव्हा गोळाबरीजी होते तेव्हा अशा प्रकारच्या घटनेला सामोरे जावे लागते. कुंभमेल्यात घडलेली ही पाहिली दुर्घटना नाहीये.

१९५४ मध्ये प्रयागराज, २०१३ मध्ये प्रयागराज, २०१० मध्ये हरिद्वार, २००३ मध्ये नाशिक, १९९२ मध्ये उज्जैन या ठिकाणी झालेल्या कुंभमेल्यात

चेंगरांचेंगी, पळापळ होऊन अनेकांचा मृत्यु झाला आणि जखमी देखील झाले. २०२५ चा महाकुंभमेला वैशिष्ट्यपूर्ण असल्याचे सोशल मीडियावर ब्हायरल झाले. १४४ वर्षांनंतर शुभेयोग्य आल्याने या

कुंभमेल्याला आणखीच महत्व आले. कुंभमेल्याच्या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणात कार्यक्रमांचे, धार्मिक विधी करण्यासाठी गर्दी होत आहे, हे लक्षत घेऊन मोठ्या प्रमाणावर निधी खर्चून अणि अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाची मदत घेत आयोजन करण्यात आले.

व्यस्तुत: या दुर्घटनेमार्गे एक महत्वाचे कारण म्हणजे अमृतसनासाठी एकाचवेळी जमगे.

मनातील आध्यात्मिक श्रद्धा आणि गंगामातेवरी निस्सिम भक्ती बालगत कोट्यवधी भाविक देशातून, जगभारातून प्रयागराजकडे मार्गस्थ झाले. कुंभमेल्यात येण्यासाठी भाविकांना प्रोत्साहन मिळत गेले आणि पाहाता पाहाता गर्दी वाढत गेली. कुंभमेल्यात ४९ ते ५० कोटीपर्यंतीची गर्दी येण्याचा नुसताच अंदाज वर्तविला नाही तर तेवढी गर्दी होणार असल्याचे गृहीत धरून तयाची करण्यात आल्याचे सांगितले गेले. देशभारातून विशेष रेल्वेगाडा सोडायात आल्या. बासी ची शटल सेवा सुरु करण्यात आली. विमान उड्हाणांची संख्या देखील ताढवण्यात आली. व्यवस्थेबाबत करण्यात येणारे दावे, मोठी प्रसिद्धी आणि सोशल मीडियामुळे कल्पस गाठला आणि प्रत्येक जण एकदातरी कुंभमेल्याचे जाण्यास सज झाला. नवीन परंपरा, प्रथा आणत पहिल्यांदाच देशभारात राज्य सरकारांना कुंभमेल्याचे नियंत्रण देण्यात आले. एकाथरने लोकांना कुंभमेल्यात पाठविण्यासाठी सर्वजंग एकत्र प्रयत्न करू लागले.

पण यातून लोकांचा ओघ वाढत गेला आणि मौनी अमावास्येच्या पहारे अप्रिय घटना घडली. वास्तविक, संगमापर्यंत यांच्याचा एक मार्ग आणि परीचे तीन मार्ग अक्षयवर्त मार्ग, महाविर मार्ग आणि जगदीश ग्रीन कॉर्डेंग देखील तायार केला होता.

मौनीच्या दिवशी सर्वानाच अमृतस्नान करायचे तर आयोजनाने भाविकांना आदल्यादिवशी

राजी बॉरिंगडजवळ अणि मंगानदीच्या किनान्यावर थांबण्याशिवाय पर्याय नव्हता. किनान्याला जोडणारे पुलही बंद केले होते. अर्थात व्हीआयपी मंडळीसाठी जेव्हा व्यवस्था केली जाते, तशी व्यवस्था सामान्यासाठी असते आणि या कुंभमेल्यातील दिसली नाही. पण संगमावर प्रचंड गर्दी उसलग्नाचा अंदाज असताना तेथे भाविकांना का जावा दिले?

असा प्रश्न आहे. घाटांजवलील थांबण्याच्या ठिकाणच्या परिस्थितीची सरकारने योग्यपणे हाताळणी का केली नाही?

माता रमाईच्या त्यागाला सलाम

रत्नमध्ये मोठ्या धार्मिक, सामाजिक

आणि राजकीय कार्यक्रमांमध्ये गर्दी

मोठ्या प्रमाणावर होते आणि या गर्दीवर योग्य नियंत्रण ठेवले गेले नाही, तर चेंगरांचेंगीसारख्या दुर्घटना घडतात, ही बाब आता नवीन राहिलेली नाही. मेल्या काही वर्षांत भारतामध्ये अनेक ठिकाणी चेंगरांचेंगीच्या भीषण घटना घडल्या आहेत आणि या आयोजकांसाठी, प्रशासनासाठी आणि नागरिकांसाठी धडा उरल्या आहेत. १९५४ च्या कुंभमेल्यातील चेंगरांचेंगी झालेला ८०० हन् अधिक लोकांचा मृत्यु, २०१५ मधील महाराष्ट्रातील मांदरेवी दुर्घटना, २०११ मधील साबरीमाला मंदिरातील मकविलक्कू उत्सवावेळी परीतीच्या मार्गावर गोंधळ उडून झालेली चेंगरांचेंगी, २०१३ मध्ये मध्ये प्रदेशातील रत्नगड मंदिरात दुर्गांजा उत्सवावेळी अफवेमुळे उडालेला गोंधळ, २०२२ मध्ये वैष्णोदेवी मंदिरात झालेली दुर्घटना अशा अनेक दुर्घटनांचा खेदजनक इतिहास आपल्या गाठीशी आहे. दरवेळी अशा दुर्घटना घडल्यानंतर त्याचा तपास कण्यासाठी चौकैशी समित्या स्थापन होतात, त्या अहवाल सादर करतात. त्यातून गर्दी नियंत्रणामध्ये गर्दी पुढे येतात. परंतु त्याची तपास करतात वातावर गोंधळ उडून झालेली चेंगरांचेंगी, २०१३ मध्ये प्रदेशातील रत्नगड मंदिरात दुर्गांजा उत्सवावेळी अफवेमुळे उडालेला गोंधळ, २०२२ मध्ये वैष्णोदेवी मंदिरात झालेली दुर्घटना अशा अनेक दुर्घटनांचा खेदजनक इतिहास आपल्या गाठीशी आहे. दरवेळी अशा दुर्घटना घडल्यानंतर त्याचा तपास कण्यासाठी चौकैशी समित्या स्थापन होतात, त्या अहवाल सादर करतात. त्यातून गर्दी नियंत्रणामध्ये गर्दी पुढे येतात. परंतु त्याची तपास करतात वातावर गोंधळ उडून झालेली चेंगरांचेंगी, २०१३ मध्ये प्रदेशातील रत्नगड मंदिरात दुर्गांजा उत्सवावेळी अफवेमुळे उडालेला गोंधळ, २०२२ मध्ये वैष्णोदेवी मंदिरात झालेली दुर्घटना अशा अनेक दुर्घटनांचा खेदजनक इतिहास आपल्या गाठीशी आहे. दरवेळी अशा दुर्घटना घडल्यानंतर त्याचा तपास कण्यासाठी चौकैशी समित्या स्थापन होतात, त्या अहवाल सादर करतात. त्यातून गर्दी नियंत्रणामध्ये गर्दी पुढे येतात. परंतु त्याची तपास करतात वातावर गोंधळ उडून झालेली चेंगरांचेंगी, २०१३ मध्ये प्रदेशातील रत्नगड मंदिरात दुर्गांजा उत्सवावेळी अफवेमुळे उडालेला गोंधळ, २०२२ मध्ये वैष्णोदेवी मंदिरात झालेली दुर्घटना अशा अनेक दुर्घटनांचा खेदजनक इतिहास आपल्या गाठीशी आहे. दरवेळी अशा दुर्घटना घडल्यानंतर त्याचा तपास कण्यासाठी चौकैशी समित्या स्थापन होतात, त्या अहवाल सादर करतात. त्यातून गर्दी नियंत्रणामध्ये गर्दी पुढे येतात. परंतु त्याची तपास करतात वातावर गोंधळ उडून झालेली चेंगरांचेंगी, २०१३ मध्ये प्रदेशातील रत्नगड मंदिरात दुर्गांजा उत्सवावेळी अफवेमुळे उडालेला गोंधळ, २०२२ मध्ये वैष्णोदेवी मंदिरात झालेली दुर्घटना अशा अनेक दुर्घटनांचा खेदजनक इतिहास आपल्या गाठीशी आहे. दरवेळी अशा दुर्घटना घडल्यानंतर त्याचा तपास कण्यासाठी चौकैशी समित्या स्थापन होतात, त्या अहवाल सादर करतात. त्यातून गर्दी नियंत्रणामध्ये गर्दी पुढे येतात. परंतु त्याची तपास करतात वातावर गोंधळ उडून झालेली चेंगरांचेंगी, २०१३ मध्ये प्रदेशातील रत्नगड मंदिरात दुर्गांजा उत्सवावेळी अफवेमुळे उडालेला गोंधळ, २०२२ मध्ये वैष्णोदेवी मंदिरात झालेली दुर्घटना अशा अनेक दुर्घटनांचा खेदजनक इतिहास आपल्या गाठीशी आहे. दरवेळी अशा दुर्घटना घडल्यानंतर त्याचा तपास कण्यासाठी चौकैशी समित्या स्थापन होतात, त्या अहवाल सादर करतात. त्यातून गर्दी नियंत्रणामध्ये गर्दी पुढे येतात. परंतु त्याची तपास करतात वातावर गोंधळ उडून झालेली चेंगरांचेंगी, २०१३ मध्ये प्रदेशातील रत्नगड मंदिरात दुर्गांजा उत्सव

अहिल्यानगरमधील ११ गड- किल्ले ३१ मेपर्यंत अतिक्रमणमूक्त करण्याची मोहीम

अहिल्यानगर (अटल संकेत प्रतिनिधि)

केंद्र व राज्य सरकारच्या पूरातत्व विभागाने संसंक्षित केलेले १०९ गड-किल्ले महाराष्ट्रात आहेत. त्यातील ११ गड किल्ले अहिल्यानगर जिल्हात आहेत. या गड-किल्ल्यांवरील अतिक्रमणे ३१ मेपर्यंत हटवण्याचे आदेश जिल्हाधिकारी सिद्धाराम सालीमठ यांनी दिले आहेत. त्यासाठी या अतिक्रमणाचे सर्वेक्षण व माहिती संकलन संबंधित विभागांनी सुरु केले आहे.

अहिल्यानगर शहराजवळ ५२७

वर्षांपूर्वीचा निजामशाह कालीन भुईकोट किल्ला, यादवकालीन हरिश्वरगड (अकोले), माराठ्यांनी मोगलांविश्वद अंबेरची लढाई जिंकलेला खर्ड किल्ला (जामखडे), संभाजी महाराजांना कैदेत ठेवलेला बहारुगाड (श्रीगोंदे), शिवाजी महाराजांनी जिंकलेला रतनगड, सह्याद्रीच्या डोंगरांगातील कुलंग, शिवाजी महाराजांनी विश्रांती घेतलेला पद्म किल्ला (विश्रामाड, अकोले), महाराष्ट्रातील सर्वात उंच शिखाराजवळ असलेला कल्सूबाई किल्ला, अलंग किल्ला, गिर्यारोहण्यासाठी प्रसिद्ध

मदन किल्ला, कावई किल्ला असे ११ किल्ले सध्या केंद्र व राज्य सरकारचा पूरातत्व विभाग व वन विभागांच्या तात्प्रत्यात आहेत.

याशिवाय आणाऱ्यां काही संसंक्षित वास्तु विविध विभागांच्या तात्प्रत्यात आहेत. त्याची माहिती तसेच तेशील अतिक्रमणांच्या माहितीचे संकलन सुरु करण्यात आले आहे.

गड- किल्ल्यांच्या परिसरातील अतिक्रमणे हटवण्यासाठी प्रत्येक जिल्हात जिल्हाधिकारांच्या अध्यक्षतेखाली समिती स्थापन करण्यात आली आहे. या समितीची पहिली वैठक अहिल्यानगरमध्ये झाली. यावेळी ३१ मेपर्यंत सर्व अतिक्रमणे हटवण्याचे आदेश देण्यात आले. त्यासाठी सर्वेक्षण सुरु करण्यात आले आहे.

अतिक्रमणे हटवण्यावरोबरच

लोकसहभाग, स्वयंसेवी संस्थांच्या माध्यम तूत तेथे स्वच्छता मोहिम राबवली जाणार आहे तसेच पर्यटकांच्या दृष्टीने सोयीसुविधा निर्माण करण्यासाठी प्रयत्न केले जाणार असल्याची माहिती महसूल विभागाचे तहसीलदार र्होंद्र सबनीस यांनी दिली.

आरटीई अंतर्गत प्रवेश प्रक्रिया पारदर्शक; गैरप्रकार आढळल्यास तक्रार नोंदविण्याचे आवाहन

पुणे (अटल संकेत प्रतिनिधि)

बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम २००९ मधील कलम १२(१) (सी) नुसार आरटीई २५ टके प्रवेश वंचित व दुर्बल घटकातील मुला, मुर्लीसाठी राखीव ठेवण्याची तरुतु आहे. यानियामन्ये होणाऱ्या प्रवेश प्रक्रिया या पारदर्शक व मानवी हस्तक्षेपाशिवाय होतात. त्यामुळे यांसंदर्भात कुणी प्रलोभन दिल्याचे प्रकार निर्देशनास आल्यास तक्रार नोंदविण्याचे आवाहन शिक्षण संचालक शरद गोसावी यांनी केले आहे.

आरटीई २५ टके प्रवेश प्रक्रिया ही पूर्णपणे ऑनलाईन व पारदर्शक प्रक्रिया असून या प्रक्रियेत लॉटी पद्धतीने सोडत काहान प्रवेश पारत लाभार्थी व प्रतिशताधिन लाभार्थी यांची शाळानिहाय यादी घोषित केली जाते. यांच्या योग्यता कोणत्याही प्रकरचा मानवी हस्तक्षेप केला जात नाही. पालकांना बालकांच्या प्रवेशासंदर्भात कोणत्याही प्रकारचे प्रलोभने दिले जात असतील तर

अशा प्रलोभनांना कृपया बळी पडू नये असे आवाहन शिक्षण संचालक (प्राथमिक) यांनी केले आहे.

अशा प्रकारचे गैरप्रकार आपल्या निर्देशनास आल्यास याबाबत संबंधित जिल्हाचे शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक), प्रशासन अधिकारी महानगरपालिका, नगरपालिका संबंधित विभागाचे विभागीय शिक्षण उपसंचालक तसेच प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, पुणे demh2@gmail.com आयुक्त शिक्षण पुणे educommoffice@gmail.com यांचेकडे ५-मेलद्वारे अथवा समक्ष आपली तक्रार पुराव्यासह नोंदवावी. यांसंदर्भात कोणताही गैरप्रकार आढळून आल्यास संबंधितवर नियमानुसार फौजदार स्वरूपाची कारवाई करण्यात येईल याची नोंद घ्यावी, असे आवाहन प्राथमिक शिक्षण संचालनालय शिक्षण संचालक शरद गोसावी यांनी केले आहे.

आरटीई २५ टके प्रवेश प्रक्रिया ही पूर्णपणे ऑनलाईन व पारदर्शक प्रक्रिया असून या प्रक्रियेत लॉटी पद्धतीने सोडत काहान प्रवेश पारत लाभार्थी व प्रतिशताधिन लाभार्थी यांची शाळानिहाय यादी घोषित केली जाते. यांच्या योग्यता कोणत्याही प्रकरचा मानवी हस्तक्षेप केला जात नाही. पालकांना बालकांच्या प्रवेशासंदर्भात कोणत्याही प्रकारचे प्रलोभने दिले जात आवाहन दिले जात नाही. यांनी केले आहे.

ब्राह्मणवाद प्रभावी ठरला की हुक्मशाहीकडे वाटचाल होते - राजू परुळेकर

छत्रपती संभाजीनगर

(अटल संकेत प्रतिनिधि)

माराठवाडा शिक्षण प्रसारक मंडळ संचालित देवगिरी महाविद्यालयात फुले-शाहू-अंबेडकर व्याख्यानमालेचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानमालेचे हे २५ वे वर्ष आहे. दिनांक ६, फेब्रुवारी २०२५ रोजी प्रथमत पत्रकार व विचारवंत मा. राजू परुळेकर (मुंबई) यांनी व्याख्यानमालेचे उद्घाटन करून 'बहुजानांचे सांस्कृतिक व राजकीय भान' या विषयावर पहिले पुष्ट गुफले. या व्याख्यानमाल्या अध्यक्षस्थानी जेष्ठ पत्रकार मा. जयंत महाजन (छत्रपती संभाजीनगर) हे होते. प्रमुख उपर्युक्ती मा. श्री. पंडितराव हर्षे यांची होती.

या व्याख्यानमालेचे पहिले पुष्ट गुफलताना पत्रकार राजू परुळेकर म्हणाले की, महाराष्ट्र हा पुरोगामी की काही पुरोगामी महामानव असलेले राज्य आहे? हा चिंतनाचा विषय आहे. ब्राह्मणवाद प्रभावी ठरला की हुक्मशाहीकडे वाटचाल होते. दुर्दैवांने आज बहुजन समाजाचे

ब्राह्मणीकरन होत आहे. बहुजन विचारधारा म्हणजे 'माणसांने माणसाता माणसाप्रमाणे वागवावे' हे आहे. सातान्यात बहुजनांचे नायक डॉ. आ. ह. साळुंखे असतांना बहुजनांची मुलं चुकीच्या मार्गाला लागली आहेत. हा बहुजन विचारधारेचा अपमान नाही का? बहुजन ब्राह्मणवादी होत आहेत. कारण त्यांच्या प्रमुखांना आल्यास याजगिर्या वाचवायच्या आहेत. हे पूर्वपार सुरु आहे. अपवाद शिवरायांचा काळ आहे. कारण हे सर्व शिवरायांनी मोडून काढले. पुरोगामी विचारांच्या लोकांना ट्रोल करण्यांची यादी पहा. सर्व बहुजन दिसतील. कारण ब्राह्मण या मागचे सूत्रधार असतात. आर.एस.एस. ला फक्त 'हे राम' माहिती आहे. ते गांधींच्या हत्येला 'वध' म्हणतात. 'नों विंदी नो विंदेस' हा आर.एस.एस. चा फंडा आहे. आपणीही इंत्यांना लावायला सुरुवात केली. शिवरायांचा पारक्रम नाकारणांची यादी बहुजन करत आहेत. हिंटलर जिंकण्यांची शक्यता वाटताच युणत जर्मन भाषेचे क्लास निघाले होते.

तर, आजचे आर.एस.एस. चे हे रूप आपणास पाहाव्यास मिळाले नसते. 'माणूस मरतो विचार संपत न संसात' असे म्हणतात. पण, आर.एस.एस. ने हे सिद्ध केले की, 'माणूस मरता की त्याचा विचाराही संपतो' उदा - दाभोळकर मारले त्यांची चुल्यांव घालावती केली. महाविकास आधारी सरकार असतांना डॉ. आ. ह. साळुंखे यांना 'महाराष्ट्र भूषण' पुरस्कार द्या मागणी होती, नाही दिला. महायुतीच सरकार आल्यावर हा पुरस्कार कोणाला दिला? समजून द्या.

रामाचे नाव घेता मग बारा भानगाडी करून

राज्य का मिळवत आहात? राष्ट्रपती आदिवासी

आहेत म्हणून मंदिरात प्रवेश नाकारता मग

आमची मुंज करा पण ते मुंज करण्यास तयार

झाले तर तुम्ही नाकारा. शिवराय, शाहू,

अंबेडकर यांच्या सोबतही ब्राह्मण होते असे

काही लोक संगत खेणे. आहे पण ब्राह्मण सतत

बलवानासोबत राहतात. हिंटलर जिंकण्यांची

शक्यता वाटताच पुण्यत जर्मन भाषेचे क्लास

निघाले होते.

संधी मिळाली की स्वार होतात परधर्माचा देव करून बहुजानांना अंकित करणे हे ब्राह्मणी धर्माचे मुख्य सूत्र आहे. गेली अकरा वर्षे तुम्ही गुलामागीरी आहात राजकीय सत्तेमार्फत हा फास अजून जास्तच आवळला जाणार आहे. याला जिम्मेदार ब्राह्मण नसून त्यांना साथ देणारे बहुजन आहेत. शिवरायांची आरती करण्यापेक्षा त्यांचे विचार, कार्य समजून द्या. आज गावोगाव जे शिवव्याख्याते फिरत आहेत यांना जरा आवारा. आपलं नात माणूस म्हैनून आहे ते तसेच दारू द्या. आपले वर्तमान आणि भविष्य शोषकांच्या हाती जाऊ देऊ नका. स्वातंत्र्य तुम्हांला कोणीच देऊ शकत नाही. ते स्वतःच मिळवावे लागते ते मिळवा. या व्याख्यानमालेचे प्रासातिक करताना प्राचार्य डॉ. अशोक तेजनकर म्हणाले की, संत परंपरेतून महाराष्ट्र घडला आहे. महाराष्ट्र तील वैचारिक सुधारणाही समर्पेत्या वारेने जाणारी असून फुले-शाहू-अंबेडकरांचे यात मोठे योगदान राहिले आहे. या व्याख्यानमालेचे अध्यक्षीय समारोप प्रसंगी जेष्ठ पत्रकार मा.

जंयंत महाजन म्हणाले की, बहुजन समाजातील तसूनांनी आपला सांस्कृतिक वारसा जोपासला पाहिजे. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन समन्वयक तथा उपप्राचार्य डॉ. गणेश मोह